

Михајло Митровић

УРБАНА РЕМИСИЈА

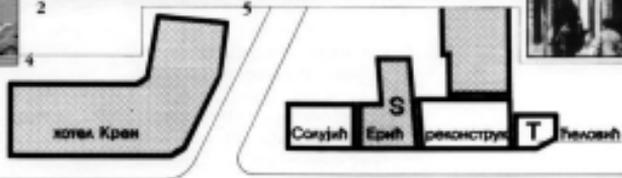
По завршетку Другог светског рата, у бурним годинама са краја четврте деценије, започео је процес раскида са непосредном историјском прошлошћу, толико драстичан да су уништаване многе животно вредности. Све оно што је означавало грађански ред, што је конституисало један морал, што је представљало традицију сматрало се опасним и штетним по нове друштвене односе па је због тога сузбијана маршовима свест, одстрањивани религија, уклањане неподобне књиге, рушеви су споменици културе, а није постојала ни репресија према интегритету многих личности. Велику, још увек неутиђену и непроцењену духовну и материјалну штету претрпели су наши градови. У њима су страдали многи споменици градитељског наслеђа, посебно амбијенталне целине. Све што је старо, без обзира на историјске вредности, сматрано је нападним. Све ново, макар оно било и очигледно безазледно, сматрано је добродошлом новим новог друштва. Да би се сузбила занечајна свест систематски су за председнике општина, за прве управљаче града довођени људи из других средина, несвесљани на грађански понос, а и неуковити са историјом и традицијом простора којим су управљали. Њима није било тешко да подржавају рушења историјских наслеђа и велика историјског континуитета, и није их бољела душа што нестају окрвља у којима је столувао дух места. Тако су систематски по читавој Србији порушени многи значајни градитељски објекти и, слободно се може рећи, уништене све српске чаршије и они њени

плански настали делови, у првом реду тргови, при чему урбаног модернитета Србије. Хвалослава са љубављеним Ваљев и Ужаци од рушења (где је нешто, али мало, ипак урађено) представља само признање да је то једини учинак на мапи разграђивања насељених места Србије. Главно рушење и њихови суспостављени су у првим позитивним годинама. Процес је постепено јошавко али се није зауставио до дана данашњег. Судбину Србије делом је и Београд, наравно у нешто блажој и увиђајној форми. Упркос настајању служби за заштиту споменика културе, које су се релативно брзо развиле, и њихових великих напора да промене ток догађања, рушење и разарање градова постало је ментална свест и статистичка поштена рушителя. За то време се у свету развила до највишег степена наука о заштити споменика културе. Ратови поплаћиве или порушене грађевине реконструисане су у нове функције или се, по аутентичним образцима, из темеља реставрирају новим здања идентична порушеним зградама. У Немачкој има много градова који су били потпуно спаљени или разрушени за време рата, а њихова обнова, реконструкција или реставрирација су тако успешно спроведени да је данас немогуће приметити да су то некад биле жестоко уништене агломерације. То је спроведено и код врло великих градова какви су нпр. Хамбург или Дрезден.

Најсонитији пример тоталне реконструкције уништеног града је пример поновне изградње Старог јамста, главног трга старе Варшаве,

РЕМИСИЈА

арх. Михајло Митровић
 Београд, 1991–1992. зграда месере

План I
 Ситуација дела
 Централног дела
 са ремисијом
 историјских
 објеката

ИЗЈЕЛБО
 ИЗЈЕЛБО
 ПОСТАВЉА

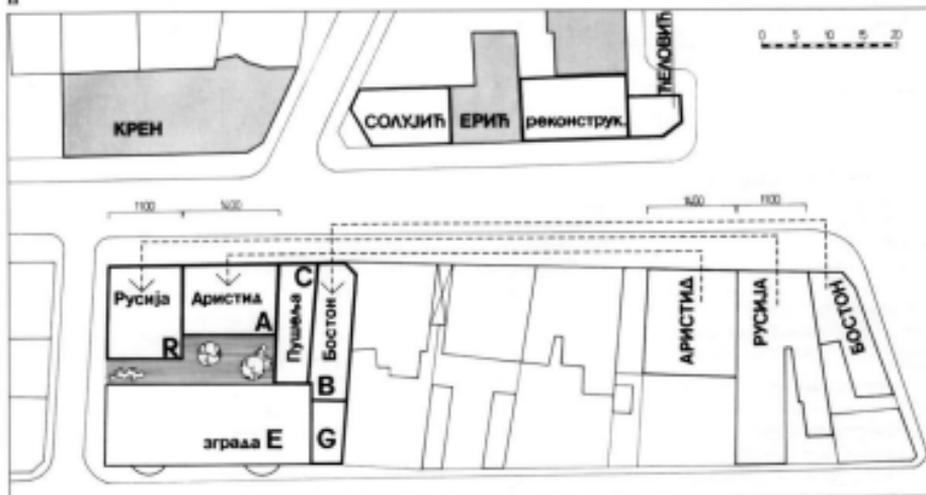
Слика за ренисију објеката у ивицу

План II

Ситуација градске зоне са локацијама
 порушених зграда и предлогом нових
 ренисије на новој локацији

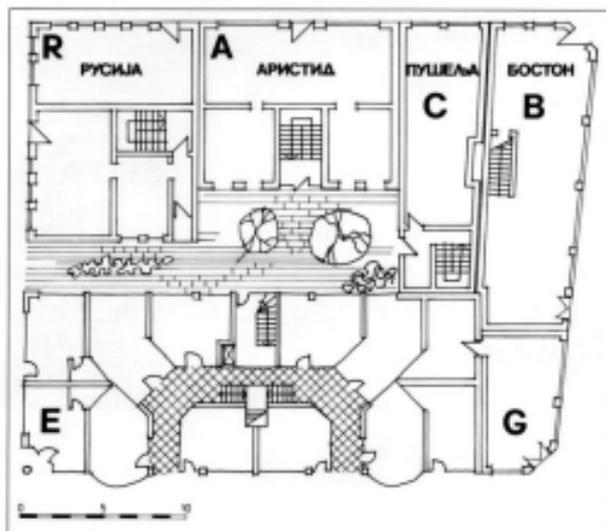
II

који је током Другог светског рата у потпуности био спаљен и трагично порушен. Све историјске зграде које опасују овај импресиван историјски трг извоја су изграђене према документима, цртежима и фотографијама претходног стања. Данас је патина прекрила све но-

воизграђене зграде трга и нове генерације посетилаца, када се са тргом буду среће, углавном неће ни знати да су на Старом мјесту само мајсторски изграђене реплике ратом разореног града. Историјска слика Варшаве је сачувана, а историјска свест ненапуштена.

Наша рушења нису беначајна, она имају своје особности и нису рушења у карактеру спаљене земље. Из овога произилазе посебни услови којим би се већ обављена рушења и уништени архитектонски споменици културе могле рени-карнирати, односно вратити у нови

План III

Пројекат блока формираног од четири историјска објекта и два нова (E и G)

живот, поновном грађњом на основу проверених светских искустава. Могуће је то постићи методом **ревиизије**, која се у садашњем тренутку при крају века исказује као последња шанса да се спасе бар један корпус споменичних и културних вредности које још нису изгубиле из свести савремених генерација.

Ревизија предвиђа да се студиозном планском документацијом у сталним реконструкцијама и менаџама града пронађу погодна места на којима би се уклапали и градили ревитовани споменички објекти који су већини, незнањем или политичком вољом порушени у неком ранијем времену. **Ревизија** не представља крајње порушених грађевина на своје првобитно место и на своје темеље, јер су у знатно проширеним и нараслим грађевинама њихова места заузела нова велика зграда и нове градске

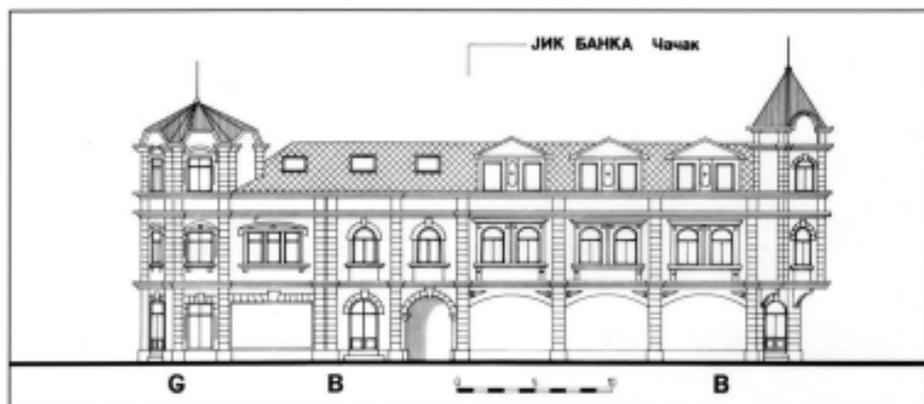
структуре, па је такво враћање немогуће. Дакле, порушени објекти, споменици градитељске културе изнова би се градили на новом и организованом, одговарајућем, суседству. Градио би се, истина, нов амбијентални склоп али би он осигуравао културни и историјски континуитет места. Тако бисмо добрим делом површтални или ублажили трих непромишљених рушења, сачували део историјске слике града и остварили нове архитектонске вредности са новим савременим функцијама. Обележеним грађевинама бисмо вратили део душе и носталгичну славност.

Као педесетогодишњи сведок рушења градитељског наслеђа широм Србије овај аутор је годинама beleжио ове немиле појаве, прикупао грађу о рушилачким злоделима, писао о тим појавима, и уз помоћ различитих служби заштите

покушавао да утиче на свест одговорних и извршних грађевинских и политичких структура, да увиде своју одговорност и спознају цивилизацијске обавезности савременог света у очувању пређаних градитељских вредности. У оквиру таквих активности он се полабавно проблемима **ревиизије** на једном конкретном примеру, и то код реконструкције најужег градског језера у Чаčku. Овај аутор је још у данима послератне обнове земље, током 1956. године, добио прву награду на југословенском конкурс за урбанистичко-архитектонско решење чачанског главног градског трга и тиме стекао сва права да даље ради на пројектовању у овој зони. Упркос чињеници и ваљком податку да је председник тадашњег жирија био Милорад Панчић-Суреп, фондатор и први човек у служби заштите споменика културе у Србији,

IV

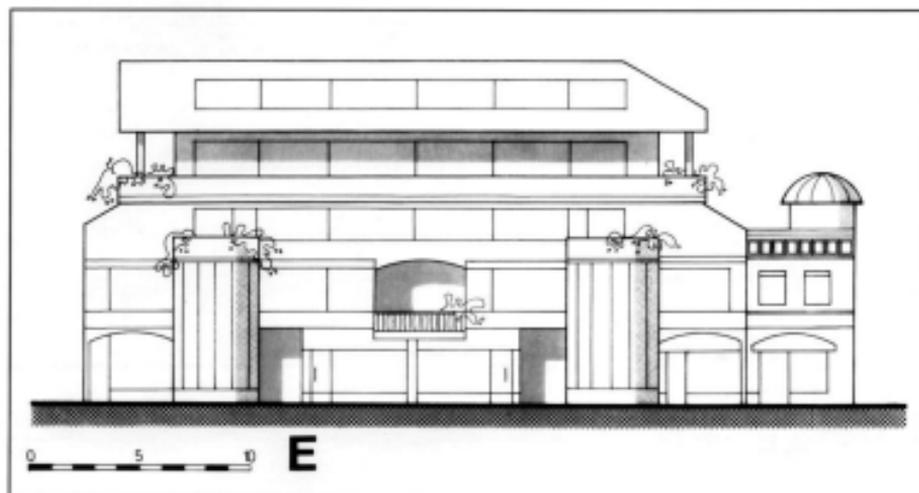
V

План IV

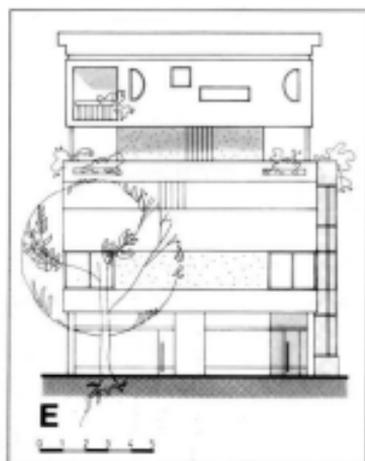
Пројекат новоформираног блока са изгледом објекта

План V

Пројекат новоформираног блока – изглед из бојне улице

VI

VII

План VI
Новопроектовани блок са два нова објекта

План VII
Бојни изглед новог објекта

1

2

1 Пушелића кућа

4 Кућа „Солонџ“

који је у награђеном раду открио основу за очување градитељског наслеђа и амбијенталних вредности Чачка – неколико десетина, на поменутом простору, сем повремених рушења и разграђивања простора, ништа се позитивно у смислу споменичке заштите није дешавало. Током 1991. године, не свесном вољом, и не због претходно успостављених и наслеђених обавеза, већ изгом случаја пружена је прилика овом аутору, да заради своје идеје о реконструкцији овог простора. Реконструкција је спроведена моделом **ревиизије**.

Најзначајније грађевине предаратног Чачка налазиле су се на месту улана главне градске улице, улице Краља Александра, у главној градској трг. На том месту карактеристичне зграде су биле „Бостон“ (Б), хотел „Русија“ (Р), апотека Аристиди Јовановића (Брата знаменитог српског војара Ђорђа Јовановића) (А) и сајаница Ђеловић

приказани на плану I и слици 3. Све су оне до темеља биле порушене да би уступиле место локалној мегалополитији. Рушење је приказано на приложеним сликама. На северној страни улице Краља Александра остале су очуване само још две вредне зграде, кућа Пушелић и хотел „Касина“. Око куће Пушелић (сл. 1) остао је делом празан простор од претходних рушења или сасвим дерутан приземни изграђени фронт. Радећи на дефинитивном урбанистичком обликовању овог простора **ревиизијом** је постигнуто то, да се око, односно поред ове зграде, извоми, према аутентичној градњи изграде нови објекти у вољеном и архитектури каква је била код „Русије“, „Бостона“ и „Аристиди“. Стара урбани матрица чији су тргови још увек присутни на терену допуштају могућност, да се нова имплантација покљони са историјском парцелацијом блока (план II). Подразумева се

да би унутрашња организација простора и невидљиве конструкције у зградама биле потпуно осавременише и биле у новој градској функцији. На овај начин би била очувана историјска свест и историјска слика места, праћена изворна архитектура и хуманизовано мерило нарасле града.

На јужном фронту улице, тачно преко пута напред поменутог блока остале су две веома значајне споменичке грађевине, једна је хотел „Креп“ (Ланас хотел „Београд“), стилска грађевина рађена према нацртима из 1898. године у чисто беошкој сецесији (на плану I, сл. 4, обележена са Р) и Ераћева кућа, сл.5. До Ераћеве куће постојала је црква сајаница Ђеловић (на плану I обележена Т, односно сл. 6), а на њеном месту подигнута је касније нова, улазна, просторно гломазна и архитектонски ниско вредна пословно – стамбена зграда, која нарушава најистакнутије место састава

Апатин градског центра са разведнице из
двдесетих година са визијом на Овчар
Апатин велике пијаве двдесетих година у Чичку

Рушење историјског језгра у склопу реконструкције главног градског трга, чије решење до данас није дефинисано

локалан, зависан искључиво од ауре града у коме се спроводи, па се стога може изводити у свакој урбаној агломерацији, па и великој какав је на пример Београд. У Београду је током рата или задњих пола века ивара порушено више значајних градитељских споменика културе, од Задужбине Симе Нгуљковића, Друге мушке гимназије, куће Бу-

гарског, куће на Славији, масовног рушења Дорћола, па до сусетне „Зелених плочица“ у улици 7. јула. Толико је још увек неистражен ширин центар Београда да је могуће у његовом будућем урбанистичком планирању изнаћи одговарајућа места на којима би се инова изградilo *alter ego* неких од уништених значајних и лепих грађевина пе-

гове хариците историје. Искупили бисмо наше немарности и лакоумности, граду бисмо вратили ослошце историјске меморије, а у једноличност или опреснију диригованог модернитета унели поетске знаке крај којих ћемо заживети сусрете са потребама и захтевима виртуалитета наших душа.

R e s u m e

arch. Mibajlo Mitrović

URBAN REMISSION — ONE WAY OF
RESTORING MONUMENTS OF CULTURE

Remission is the last opportunity to restore some of the precious monuments of culture, especially those which have already vanished from their milieu. **remission** is a method which seeks suitable spots for raising important monuments within the existing framework of urban development and restoration and based on previously formed documentation. It is particularly aimed at rebuilding monuments ruined in the past as a result of negligence and ignorance or just sheer political might. **remission** differs from other classic methods of restoration inasmuch as the destroyed monuments are never raised on their original locations or foundations oc-

cupied by newly built structures. According to this method, lost monuments of architecture are raised on new locations but based on preserved authentic documentation. The historical image of the city would thus be preserved and new architectural achievements with contemporary functions created. Dull cities would thus regain their urban soul and nostalgic charm.

To illustrate this method, this paper offers an actual example of **remission** planned for the central urban zone of Čačak. Documentation for this project was gathered during 1993 and 1994 so that it now enters the phase of realization.